

DĖL BALŲ **ei* IR **ō* RAIDOS LIETUVIŲ ŽEMAIČIŲ TARMĖSE

Seniai žinoma, kad lietuvių literatūrinės kalbos ir aukštaičių tarmių dvibalsis *ie* kilęs iš *ei*, o dvibalsis *uo* – iš *ō*. Dvibalsis *ei* tam tikrais atvejais, matyt, visų pirma yra virtęs monoftongu \bar{e}^1 , ir tik vėliau – naujasis balsis \bar{e} yra jau virtęs dvibalsiu *ie*. Toks balsių \bar{e} ir *ō* virtimas dvibalsiais *ie* ir *uo* sudaro tipologišką paralelę analogiškam pakitimui sen. vokiečių tarmėse, plg. s. v. a. *hier* „čia“ < *hēr* ir *suohhen* „ieškoti“ (plg. got. *sokjan*), suomių kalboje, plg. suom. *vieras* „svečias, svetimas“ < *vēras* ir *suomen* „suomių“ < **sōmen*. Kodėl \bar{e} ir *ō* lietuvių kalboje yra virtę *ie* ir *uo*, nėra aišku. Galimas daiktas, šio virtimo priežastis buvo įsigalįs dinaminis kirtis. Remiantis lietuvių kalbos tarmių duomenimis, galima manyti, kad dinaminis žodžio kirtis paprastai yra lydymas ir tam tikrų kiekybinių elementų, ir siauri vidutinio pakilimo balsiai \bar{e} ir *ō* ilgėdami, matyt, dėl antropofoninių priežasčių yra virtę dvibalsiais *ie* ir *uo*. Kad toks fonetinis pakitimas galėjo įvykti dėl kirčio, gal rodo ir tos rytų aukštaičių tarmės, kur minėtieji balsiai \bar{e} ir *ō* yra virtę į *ie* ir *uo* tik būdami kirčiuoti, plg. *kiemas* ar *kuolas* (bet *ke.mū.kas* „kiemukas“ ar *ka. l' ū.kas* „kuolukas“). Pastarosiose tarmėse kirtis iš esmės yra kiekybinis – nekirčiuoti skiemenys čia paprastai yra trumpesni už kirčiuotus ir nekirčiuotoje pozicijoje įtemptieji („ilgieji“) balsiai nėra vartojami. Pietinėse ir vakarinėse aukštaičių tarmėse, kur toks didelis polinkis į kiekybinį kirtį neišryškėjo, balsiai \bar{e} ir *ō* virto į *ie* ir *uo* ne tik kirčiuotoje, bet ir atitinkamoje nekirčiuotoje morfemoje. Tuo būdu aukštaičių tarmių pagrindu galima rekonstruoti priešistorinę balsių sistemą su dviem vidurinio pakilimo balsiais \bar{e} ir *ō*.

Žemaičių tarmėse šių vidurinio pakilimo balsių atitikmenys nėra vieno di – donininkuose juos atliepia \bar{e} ir *ō*, dounininkuose – *ei* ir *ou*, o dūnininkuose – *ī* ir *ū*. Dėl žemaitiškųjų atitikmenų atsiradimo nėra vieningos nuomonės². Populiariausia šiuo metu yra K. Jauniaus iškelta mintis, kad žemaičių dūnininkų *ī*, *ū*, dounininkų *ei*, *ou* per tarpinį balsį \bar{e} ir *ō*, išlikusį donininkų tarmėje, yra išriedėję iš baltiškųjų *ei* ir *ō*. Ši hipotezė stengiamasi argumentuoti paralelių lietuvių

¹ Žr. Baltistica, IV(1), Vilnius, 1968, 125 t.

² Žr. И. Эндзелинъ, О происхождении литовско-латышского \bar{e} , „Известия Отделения русского языка и словесности имп. Академии наук“, т. 12, кн. 1, 1907, 40–66.

kalbos tarmių reiškinių ar kitų kalbų faktų nurodymu, pavyzdžiui, nurodoma, kad kai kur šiaurės vakarų aukštaičiuose (Viešvilė) ir žvejų tarmėje siauri balsiai *ė, o* linę virsti dvibalsiais *ei, ou*. Remiamasi XVI a. baltarusiškais Lietuvos valstybės aktais, kur užfiksuoti vietovardžiai rodo, kad tada žemaičiai bus tarę *ē, ō* (gal tik dūnininkuose buvo prasidėjęs virtimas *ī, ū*), Mažvydo rašymu *dena, wena*. A. Salys dūnininkų *ei, ou* bando aiškinti kuršių įtaka, sakydamas, kad dūnininkų ir dūnininkų riba „ne be daugio sutampa su spėjamąja kuršiškos Ceklio srities ir apskritai kuršių gyventojų ploto pietų siena“³. Tačiau jeigu dūnininkų *ei, ou* būtų atsiradę ir dėl kuršių substrato, tai jiems rasti turėjo būti palankios sąlygos pačioje žemaičių fonologinėje sistemoje, bet tos sąlygos iki šiol nebuvo bandomos išaiškinti. Greta šios hipotezės yra pareikšta ir kita – kad žemaičiai turėjo *ie, uo*. Kad žemaičiai turėjo *ie, uo*, kaip ir aukštaičiai, manė J. Endzelynas. Apie dūnininkų *ei* ir dūnininkų *ī* 1907 m. jis rašė: „По моему все эти звуки столь же легко могли образоваться из общелитовского *ě*... И то обстоятельство, что все нижнелатышские говоры имеют такое же *ě* из прибалтийского *ei*, как и большинство литовских говоров, делает весьма вероятным, что ещё в литовско-латышскую эпоху возникло это *ě* из *ei*, так как в противном случае мы признали бы, что различия между верхнелатышским и нижнелатышским наречиями древнее различий между литовскими и латышскими языками“⁴.

Iš vėlesnių J. Endzelyno pastabų nematyti, kad jis būtų savo nuomonę pakeitęs. Pavyzdžiui, 1947 m. išėjusiame veikale „Baltu valodu skaņas un formas“ (p. 18) J. Endzelynas, kalbėdamas apie lietuvių-latvių *uo*, rašo: „Pirmbaltu *ō* (= gr., lot. un go. *ō*, skr. un senīru *ā*, sensl. *a*) vietā lei. un la. *uo* (> dial. *ū* un *ou*)...“. Išnašoje padarydamas pastabą, kad kai kuriose vakarų lietuvių tarmėse vietoj dvibalsio *uo* yra *o* („Dažās rietumleišu izloksnēs ir divskaņa *uo* vietā *ō*“). Kokios nuomonės buvo K. Būga, negalima tikrai pasakyti. Specialiai šiuo klausimu jis nėra rašęs. Gal jis kurį laiką palaikė savo mokytojo K. Jauniaus nuomonę, nes, perteikdamas J. Endzelyno nuomonę dėl dvibalsio *ie* kilmės, jis prideda dar tokį sakinį: „Iš *ē*, kuris, sako, išlikęs sveikas iki šiai dienai klaipėdiškių žemaičių tarmėje, aukštaičių tarmėje atsirado *ie* (*ia, iā*), šiaurės vakariečių žemaičių tarmėje *ei* (*seina, teiste* Rietavas...) ir pietų rytiečių žemaičių tarmėje – *ī* (*sīna, tīsti*)“⁵. Kitur K. Būga aiškiai kalba apie dvibalsių *ie, uo* pakitimą žemaičių tarmėse⁶.

Šiuos žemaičių tarmės vokalizmo pakitimus yra lietus L. Jelmslevas (L. Hjelmselev), bandydamas išryškinti žemaičių ir apskritai lietuvių (ir latvių) tarmių kai

³ Žr. A. Salys, Kelios pastabos tarmių istorijai, APh IV (1933) 26.

⁴ И. Эндзелинъ, min. str., p. 57 ir t. t.

⁵ Žr. K. Būga, Rinktiniai raštai, II, Vilnius, 1959, 150.

⁶ Žr. K. Būga, Rinktiniai raštai, I, Vilnius, 1958, 559; Lietuvių kalbos žodynas, I sąs., Kaunas, 1924, 45.

kurias bendras raidos tendencijas. L. Jeltslevas mano, kad žemaičiai dounininkai ir dūnininkai turėjo *ie*, *uo* ir tik šie *ie*, *uo* vėliau dėl tam tikrų priežasčių pakito į *ei*, *ou* ar į *i*, *ū*. Dounininkų *ē* ir *ō* L. Jeltslevas straipsnyje „Études de phonétique dialectale dans le domaine letto-lituanien“⁷ neliečia. Iš ankstesnių jo pastabų veikale „Études baltiques“ (1932)⁸ matyti, kad jis būtų linkęs laikyti *ē*, *ō* senais, išlikusiais raidos *ei*, *ai*; *ō* > *ē*; *ō* etapo liudininkais.

Vadinasi, iki šiol yra manoma, kad dounininkų *ei* (atliepiąs lit. k. *ie*) yra kilęs iš baltiškojo *ei* per tarpinį laipsnį *ē* ar net *ie*.

Tokiam manymui rasti ir jam įsigalėti, matyt, padėjo tas faktas, kad dounininkų tarmės *ou*, be abejo, yra kilęs iš *ō*, vadinasi, manoma, kad ir to *ou* koreliatas *ei* turėtų būti atsiradęs iš *ē*. Nepaisant to, kad sudėtingo pakitimo *ei* į *ē* ir vėl į *ei* priežastys nėra aiškios, vis dėlto toks manymas plačiai paplitęs. Tuo tarpu daug paprasčiau yra manyti, kad žemaičiai dounininkai iki šių dienų yra išlaikę senąjį dvibalsį *ei*, tik to dvibalsio pirmasis komponentas čia yra susiaurėjęs. Juk dvibalsis *ei*, prieš virsdamas balsiu *ē*, iš kurio išriedėjo aukštaičių *ie*, visų pirma turėjo susiaurinti pirmąjį komponentą, nes priešingu atveju iš jo išriedėjęs balsis būtų buvęs platus. Vadinasi, dvibalsis *ei*, prieš virsdamas siauru *ē*, visų pirma turėjo susiaurinti pirmąjį komponentą ir virsti *ei*. Dabar nėra visai lengva pasakyti, kokiais atvejais dvibalsis *ei* yra virtęs *ei*. Nesileisdami čia į platesnį šio klausimo nagrinėjimą, galime pažymėti, kad žodžio gale *ei* į *ei* virto ne tik kirčiuotoje, bet ir nekirčiuotoje pozicijoje⁹.

Dvibalsio *ei* virtimas į *ei* buvo naujos balsinės fonemos atsiradimas. Juk žodžio gale *ei* atsirado ir kirčiuotoje, ir nekirčiuotoje pozicijoje, fonologinėje balsių sistemoje, bent aukštaičių, neegzistavo trumpasis balsis *e*, ir dėl šios priežasties elementas *ei* iš karto užėmė savo vietą fonemų sistemoje, sueidamas į koreliaciją su balsiu *ō* ir užpildydamas tuščią narvelį.

Lietuvių aukštaičių tarmėse toks *ei*, matyt, greitai ir antropofoniškai buvo realizuojamas kaip *ē*, vadinasi, ir fonetiškai buvo priderintas prie balsio *ō*.

Žemaičių dounininkų tarmėje raida pakrypo kiek kitaip. Nors ir čia *ei*, virtęs *ei*, suėjo į koreliaciją su balsiu *ō*, tačiau čia atsiradus balsiui *ei*, egzistavo ar netrukus atsirado ir trumpasis *e*, kilęs iš paplatėjusio trumpojo *i*. Kartu su trumpuoju *e* (<*i*) susiformavo ir trumpasis *o* (<*u*). Nors balsis *ei*, kaip rodo akūtnių galūnių trumpėjimo rezultatai, ėjo balsinės fonemos funkcijas, tačiau fonologinėje sistemoje egzistavo jo ir kaip dvibalsio interpretavimo galimybė. Ši galimybė, matyt, ir sąlygojo tai, kad *ei* čia ir antropofoniškai nevirto į *ē*. Ta galimybė virto tikrove, kai balsis *ō* virto *ou*, t. y. kada antrasis koreliacijos narys *ō* buvo paverstas

⁷ Žr. L. Hjemslev, *Scando Slavica*, II, 62, t. t.

⁸ Žr. L. Hjemslev, *Études baltiques*, Copenhagen, 1932, 106.

⁹ Žr. *Baltistica*, IV (1), 1968, 125 t.

dvibalsiu, susidedančiu iš dviejų trumpųjų balsių *o* ir *u*. Tuo būdu du vidutinio pakilimo balsiai išėjo iš balsių sistemos. Toks *ō* virtimas į *ou* turėjo įvykti jau po akūtinių galūnių trumpėjimo, kadangi akūtinių galūnių trumpėjimo metu balsis *ō*, kaip ir *ei*, ėjo balsių fonemų funkcijas, plg. abiejų jų, kaip ir kitų akūtinių ilgųjų balsių, sutrumpėjimą, priešingai akūtiniam dvibalsiams, išlikusiems sveikiems¹⁰. Toks šių dviejų balsių pakitimas sukėlė didesnę žemutinio pakilimo balsių (*ē*, *ā*) siaurėjimą ir jų vartimą dvibalsiais *ie* ir *uo*.

Į pietus ir pietryčius nuo žemaičių dounininkų tęsiasi žemaičiai dūnininkai, kur dvi baltų balsių eilės – vidurinio pakilimo ir aukštutinio pakilimo – yra išriedėję į vieną aukštutinio pakilimo balsių eilę. Tokio tipo dviejų balsių eilių opozicijos likvidavimas nėra paprastas daiktas, ir turi būti specifinės priežastys, kurios jį sukėlė. Visų pirma reiktų išsiaiškinti, kodėl vidurinio pakilimo balsiai čia yra išriedėję į aukštutinio pakilimo balsius *i* ir *ū*, o ne atvirkščiai – juk galėjo aukštutinio pakilimo balsiai išriedėti į vidurinio pakilimo arba į vieną eilę sutapti vidurinio ir žemutinio pakilimo balsių eilės. Klausimai, žinoma, sudėtingi, ir nėra lengva į juos atsakyti, bet jų išsprendimas gali turėti reikšmės ir apskritai sprendžiant lietuvių kalbos tarmių istorijos klausimus. Visų pirma, reikia pažymėti tai, kad, einant per žemaičių teritoriją iš pietų į šiaurę ir iš pietų rytų į šiaurės vakarus ar šiaurę, tų fonetinių ir fonologinių ypatybių, kurių neturi aukštaičių tarmės, vis daugėja, be to, ir jų pasireiškimo laipsnis dažnais atvejais vis intensyvėja. Daugiausia tokių ypatybių yra šiaurės vakarų teritorijoje, vadinamojoje dounininkų tarmėje. Kitaip sakant, fonetinių ir fonologinių žemaičių tarmių ypatybių geografinis išsidėstymas leidžia daryti išvadą, kad labiau pietinės ir pietrytinės žemaičių tarmės yra pereinamos iš labiau šiaurės vakarinių ir šiaurinių žemaičių tarmių į aukštaičių tarmes. Ir pakraščio aukštaičių tarmės pasižymi panašiomis pereinamomis ypatybėmis. Tuo tarpu morfologinės ypatybės daugelyje pietinių ir pietrytinių žemaičių tarmių, net ir tų, kur fonetikos ypatybių, bendrų su dounininkų tarme, palyginti mažiau, neretai yra bendros su dounininkų tarmės ypatybėmis, plg. *o*-kamieno vns. naud. su *-uo* (=dounininkų *-ou*, dūnininkų *-ū*, *i*-kamieno vns. viet. su *-ė(je)*=dounininkų ir dūnininkų *-ie*, *u*-kamieno vns. viet. su *-uo* (=dounininkų *-ou*, dūnininkų *-ū*) ir kt. Remiantis tuo, galima manyti, kad pietrytinių ir rytinių žemaičių – dūnininkų – fonetikos ir fonologinės ypatybės, artimesnės aukštaičiams, yra atsiradę dėl kontaktų su aukštaičių tarmėmis. Galimas daiktas, kad, pavyzdžiui, labiau pietrytiniai žemaičiai yra net aukštaitėję. Yra pagrindo manyti, kad kai kur ten, kur dabar egzistuoja platūs trumpieji balsiai *i* ir *u*, bet ne *ę*, *o*, anksčiau bent tam tikrais atvejais yra egzistavę *ę*, *o*. Apie tai galima būtų spręsti iš to, kad rytų dūnininkų dalyje (Kursėnai, Šaukėnai, Upy-

¹⁰ Žr. J. Kazlauskas, Lietuvių kalbos istorinė gramatika, Vilnius, 1968.

na netoli Skaudvilės ir kt.) dvigarsiai *em, en, om, on* (=vak. aukštaičių *em, en, am, an*) ir *im, in, um, un* yra išriedėję į *im, in, um, un*. Tokią dvigarsių *em, en, om, on* raidą į *im, in, um, un* galima paaiškinti tuo, kad dvigarsiai *em, en, om, on*, būdingi kitiems žemaičiams, ypač dounininkams, čia dėl tarmių, turėjusių ne trumpuosius balsius *e, o, i, u* įtakos virto į *im, in, um, un*, lygiai kaip ir anksčiau čia egzistavę trumpieji *e, o* galėjo vėl pasiaurėti ir virsti plačiais *i, u*. Matyt, šiose tarmėse, kaip ir dounininkų, kažkada galėjo egzistuoti ir diftongai *ei, ou*, kurių pirmieji komponentai dėl tų pačių priežasčių galėjo būti transformuoti kaip *i* ir *u*, o dėl tokios tų pirmųjų komponentų transformacijos diftongas *ei* turėjo išriedėti į *ī*, o diftongas *ou* – į *ū*. Taigi bent toje dūnininkų tarmės dalyje, kuri betarpiškai siekėsi su dounininkais, anksčiau galėjo irgi egzistuoti diftongai *ei, ou*, kurie dėl gretimų tarmių, neturinčių *e, o* įtakos, galėjo būti paversti į *iī, uu* > *ī, ū* kartu su *e* ir *o* transformacija į *i, u*. Dėl kaimyninių labiau šiaurinių tarmių įtakos tie *i, u* daug kur galėjo vėliau vėl virsti *e, o*. Žinoma, tur būt, ne visur dabartinėje dūnininkų teritorijoje *ī, ū* yra atsiradę iš *ei, ou*. Kai kur galėjo būti ir kitaip. Aukščiau aprašytu būdu dūnininkavimo ypatybė galėjo atsirasti pakraštyje prie dounininkų teritorijos, o vėliau ji galėjo išplisti. Tiksliai nustatyti, kokiam plote ji atsirado, dabar labai sunku. Didelių sunkumų šiuo atžvilgiu sudaro ir istorinių, ir lingvistinių duomenų stoka. Ankstesnės tarmių ribos, be abejo, kito, ir dabar dar nėra pakankamai duomenų nustatyti, ar dabartinių dounininkų ir dūnininkų riba yra labiau pasistūmėjusi į pietus ar į šiaurę, be to, vienur ji gali būti pasistūmusi labiau į šiaurę, kitur – labiau į pietus. Nelengva dabar dar pasakyti, kaip kitusi yra dūnininkų riba su aukštaičiais, ypač dar dėl to, kad mažokai yra žinomos tos tarmės, kurios yra prie dūnininkų ir aukštaičių ribos. Tačiau atrodo, kad aukščiau pateikta dviejų balsių eilių susiliejimo į vieną dūnininkų tarmėje interpretacija gerai paaiškina keletą svarbių dalykų: 1) tai, kodėl vidurinio pakilimo balsių eilė yra sutapusi su aukštutinio pakilimo balsiais, o ne riedėjusi kokia kita kryptimi; 2) tai, kodėl ta pati dūnininkavimo ypatybė yra susiformavusi areale tarp dounininkų ir aukštaičių tarmių. Tik reikia turėti galvoje, kad kai kur ši ypatybė gali būti atsiradusi ir plitimo keliu, t. y. tai, kad kai kuriose dūnininkų teritorijos vietose vidurinio pakilimo balsiai *ē* ir *ō* dėl įtakos gretimos fonologinės sistemos, kurioje juos atliepė *ī* ir *ū*, gali būti pakeisti balsiais *ī, ū*.

Dūnininkų tarmėje susiformavęs ilgųjų balsių posistemis su dviem labializuotų balsių pakilimo laipsniais, plg.:

$$\begin{array}{cc}
 \bar{i} & \bar{u} \\
 (2) & \\
 \bar{e} & \bar{o} \text{ (< balt. } \bar{e}, \bar{a} \text{> žem. } ie, uo)
 \end{array}$$

vietoj trijų labializuotų balsių pakilimo laipsnių, kuri laiką dar išlikusių gretimo-
se tarmėse, plg.:

$$(1) \begin{array}{cc} \bar{i} & \bar{u} \\ \bar{e} & \bar{o} \text{ (= liet. lit. k. } ie, uo) \\ \bar{e} & \bar{o} \text{ (= liet. lit. k. } \acute{e}, o) \end{array}$$

matyt, yra padaręs įtaką ir greta prie dūnininkų egzistavusioms tarmėms – doninin-
kams, kai kurioms prūsų lietuvių tarmėms, kai kurioms kitoms aukštaičių tar-
mėms, besišliejančioms prie dūnininkų iš rytų pusės. Ta įtaka čia pasireiškė tuo,
kad egzistuojąs šiose tarmėse ilgųjų balsių posistemis 1 išriedėjo į posistemį 2, pa-
sižymintį didesniu paprastumu ir turintį tik du labializuotų balsių pakilimo laips-
nius, tačiau natūralu, kad čia į vieną eilę sutapo \bar{e} , \bar{o} (~ aukšt. *ie, uo*) ir \bar{e} , \bar{o}
(~ aukšt. *é, o*), nes šie balsiai antropofoniškai buvo artimiausi. Dėl šių priežasčių
donininkų dalyje (apie Priekulę) \bar{e} , \bar{o} ir \bar{e} , \bar{o} yra sutapę į \bar{e} , \bar{o} (jie atliepia lit. k. *ie,*
uo ir *é, o*). Kai kur prie pat dūnininkų ribos (Saugos ir kt.¹¹) vietoj buvusių \bar{e} , \bar{o} ne-
retai vartojami \bar{i} , \bar{u} , ypač žodžio gale (=fleksijoje), kartais net ir viduryje. Pas-
taruoju atveju greičiausiai pasirodo substratinis, o ne tik adstratinis dūnininkų
poveikis. Neatsitiktinai labiau šiaurinėje donininkų dalyje, nesisiekiančioje su dū-
nininkais, trijų labializuotų ilgųjų balsių eilių opozicija yra išlikusi geriausiai. Ir
Klaipėdos krašto aukštaičių plote, dviejų vidurinio pakilimo balsių eilės irgi yra
labai suartėję ar net ir sutapę¹². Kai kuriose Rytprūsių lietuvių tarmėse abi vidu-
rinio pakilimo labializuotų balsių eilės taip pat buvo sutapę į vieną \bar{e} , \bar{o} ar į *ie, uo*¹³.
Dar kitose aukštaičių tarmėse (apie Smalininkus) tų dviejų balsių eilių opozicija
yra labai susilpnėjusi: daugeliu atvejų \bar{e} ir \bar{o} čia išversti į *ei* ir *ou (au)*, plg. *béiga*
„bėga“ ir *nóuksta* „noksta“, vietoj nekirčiuotų \bar{e} ir \bar{o} čia irgi turime *ei, ou*¹⁴. Ma-
tyt, čia balsių \bar{e} ir \bar{e} , \bar{o} ir \bar{o} opozicijos nekirčiuotoj padėty buvo neutralizuotos:
archifonemų funkcijas ėjo \bar{e} ir \bar{o} (vėliau jie virto dvibalsiais *ei, ou*). Iš rytų pusės
prie dūnininkų prigludusiose kai kuriose aukštaičių tarmėse \bar{e} , \bar{o} ir \bar{e} , \bar{o} yra sutapę
į *ie, uo* (Šiluva, Tyruliai, Pakapė, Šaukotas), plg. *diena* ir *diet* „dėti“, *duot* ir *luova*
„lova“.

Čia dar reikėtų sustoti prie žemaičių donininkų šiaurės vakarų ir šiaurės rytų
kampų, kur dvibalsiai *ei* ir *ou* yra vartojami vietoje buvusių nosinių ϵ ir ϱ , t. y.
nosiniai ϵ , ϱ , išriedėję žinomais atvejais iš dvigarsių ϵn , ϱn (= lit. k. *en, an*), čia yra
virtę dvibalsiais *ei* ir *ou*, plg. *skēistę* (< *skēnste*) ar *kōusnis* (< *kōnsnis*). Matyt, čia

¹¹ Žr. V. Grinaveckis, – Kalbotyra, VI, Vilnius, 1963, 47.

¹² Z. Zinkevičius, Lietuvių dialektologija, Vilnius, 1966, 86.

¹³ Žr. F. Kurschat, Grammatik der litauischen Sprache, Halle, 1876, 44; J. Gerullis
ir Chr. Stangas, Lietuvių žvejų tarmė Prūsijoje, Kaunas, 1933, p. XIII, XIV.

¹⁴ Žr. E. Grinaveckienė, LKK, V, 161 t.

nosiniai *e* ir *o* neteko nazalizacijos tada, kai dar egzistavo balsiai *ei* ir *o*, ir su jais sutapo, tik vėliau, kaip aukščiau buvo nurodyta, *ei* ir *o* išriedėjo į dvibalsius *ei*, *ou*.

К РАЗВИТИЮ БАЛТ. *ei* И *o* В ЖЕМАЙТСКИХ ГОВОРАХ ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА

Резюме

Обычно полагается, что двугласные *ei* и *ou* в жемайтском доуниинкском диалекте возникли из \bar{e} ($<ei$) и \bar{o} . Однако более просто думать, что дифтонг *ei* является прямым фонетическим продолжением балтийского двугласного *ei*, который при развитии в гласный среднего подъема должен был сузить первый компонент. Так как в жемайтском доуниинкском диалекте краткие гласные *i*, *u* представлены как *e*, *o*, возникла возможность интерпретировать гласный *ei* как двугласный, которая превратилась в действительность после развития \bar{o} в *ou*. Причиной совпадения двух рядов долгих гласных — верхнего и среднего подъема — в один верхний в жемайтском доуниинкском диалекте могли послужить контакты с теми говорами, в которых на месте кратких гласных *e*, *o* существовали гласные *i*, *u*, в результате чего гласные *e*, *o* соседних говоров смогли передаваться как *i*, *u*, а двугласные *ei*, *ou* как $i\ddot{e}$, $u\ddot{o}$ $> i$, \ddot{u} . Возникшая особенность вокализма с течением времени могла распространиться на всей современной территории дуниинкай.